

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MACIEJ SZPUNAR
6 päivänä kesäkuuta 2018¹

Asia C-149/17

Bastei Lübbe GmbH & Co. KG
vastaan
Michael Strotzer

(Ennakkoratkaisupyyntö – Landgericht München I (Münchenin alueellinen tuomioistuin I, Saksa))

Ennakkoratkaisupyyntö – Tekijänoikeus ja lähioikeudet – Direktiivi 2001/29/EY – Teollis- ja tekijänoikeuksien kunnioittaminen – Direktiivi 2004/48/EY – Korvaus tapauksessa, jossa tiedostoja on jaettu tekijänoikeuden vastaisesti – Internetyhteys, joka on sen haltijan perheenjäsenten käytettävissä – Haltijan vapautuminen vahingonkorvausvastuusta ilman tarvetta täsmentää, miten perheenjäsen on käyttänyt internetyhteyttä

Johdanto

1. Vaikka immateriaalioikeuksia koskevaa aineellista oikeutta on osittain yhdenmukaistettu unionin oikeudessa, menettelyt, joissa määrätään seuraamuksia tämän oikeuden loukkaamisesta ja korvauksia siitä seuraavista vahingoista, kuuluvat lähtökohtaisesti jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön soveltamisalaan. Unionin oikeudessa asetetaan kuitenkin tiettyjä vaatimuksia, jotka ovat laajempia kuin pelkkä tehokkuuden arviointi, jota tavanomaisesti sovelletaan jäsenvaltioiden menettelyllisen itsemääräämisoikeuden yhteydessä.

2. Nyt käsiteltävässä asiassa tulee esiin kysymys, joka koskee näiden vaatimusten laajuutta ja niiden yhteyttä perusoikeuksiin. Näitä ongelmia on jo käsitelty unionin tuomioistuimessa, mutta nyt käsiteltävä asia antaa sille tilaisuuden kehittää ja täsmentää enemmän tätä koskevaa oikeuskäytäntöään.

¹ Alkuperäinen kieli: ranska.

Asiaa koskeva lainsäädäntö

Unionin oikeus

3. Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY² 3 artiklan 1 kohdassa ja 2 kohdan b alakohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että tekijöillä on yksinoikeus sallia tai kieltää teostensa langallinen tai langaton välittäminen yleisölle, mukaan lukien teosten saattaminen yleisön saataviin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

2. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että yksinoikeus sallia tai kieltää langallinen tai langaton yleisön saataviin saattaminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada suojattu aineisto saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana, on:

--

b) äänitetuottajilla äänitteidensä osalta;

--”

4. Saman direktiivin 8 artiklan 1 ja 2 kohdan sanamuoto on seuraava:

”1. Jäsenvaltioiden on säädettävä tässä direktiivissä säädettyjen oikeuksien ja velvollisuuksien loukkauksia koskevista asianmukaisista seuraamuksista ja oikeussuojakeinoista, ja niiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että näitä seuraamuksia ja oikeussuojakeinoja sovelletaan. Näin säädettyjen seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja vakuuttavia.

2. Kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeudenhaltijat, joiden etuihin sen alueella suoritettavat loukkaavat toimet vaikuttavat, voivat nostaa vahingonkorvauskanteen --”

5. Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY³ 2 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Tässä direktiivissä säädettyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja oikeussuojakeinoja sovelletaan 3 artiklan mukaisesti kaikkiin yhteisön lainsäädännössä ja/tai kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä säädettyjen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksiin, sanotun kuitenkin rajoittamatta yhteisön tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä säädettyjen tai säädettävien keinojen käyttämistä, sikäli kuin mainitut keinot ovat edullisempia oikeudenhaltijoille.

2. Tämä direktiivi ei rajoita oikeuksien noudattamista ja poikkeuksia koskevien, tekijänoikeutta ja tekijänoikeuden lähioikeuksia koskevassa yhteisön lainsäädännössä ja erityisesti -- direktiivissä [2001/29] ja ennen muuta sen 2–6 sekä 8 artiklassa säädettyjen erityissäännösten noudattamista.”

2 EYVL 2001, L 167, s. 10.

3 EUVL 2004, L 157, s. 45.

6. Tämän direktiivin 3 artiklan sanamuoto on seuraava:

”1. Jäsenvaltioiden on säädettävä tarvittavat toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot tässä direktiivissä tarkoitettujen teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi. Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava oikeudenmukaisia ja tasapuolisia, ne eivät saa olla liian monimutkaisia tai kalliita, eivätkä ne saa sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin.

2. Näiden toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on myös oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, ja niitä on sovellettava siten, että vältetään luomasta esteitä lailliselle kaupankäynnille ja säädetään takeista niiden väärinkäytön estämiseksi.”

7. Saman direktiivin 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen sanamuoto on seuraava:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, jos toinen osapuoli on esittänyt kohtuullisesti saatavissa olevaa ja riittävää todistusaineistoa väitteidensä tueksi ja on yksilöinyt sellaista väitteitään tukevaa todistusaineistoa, joka on vastapuolen hallussa, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat määrätä, että vastapuolen on esitettävä kyseinen todistusaineisto edellyttäen, että luottamuksellisten tietojen suoja taataan.”

8. Direktiivin 2004/48 13 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan sanamuoto on seuraava:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset määräävät vahingon kärsineen osapuolen hakemuksesta loukkaajan, joka tiesi tai jolla oli riittävät perusteet tietää ryhtyneensä loukkaavaan tekoon, maksamaan oikeudenhaltijalle vahingonkorvauksen, joka vastaa tälle loukkauksen johdosta koitunutta tosiasiallista vahinkoa.”

Saksan lainsäädäntö

9. Tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista 9.9.1965 annetun lain (Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte – Urheberrechtsgesetz) 97 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Jos tekijänoikeutta tai jotain muuta tällä lailla suojattua oikeutta on loukattu lainvastaisesti, henkilö, jonka oikeutta on loukattu, voi vaatia oikeudenloukkauksen lopettamista, ja mikäli on olemassa uhka loukkauksen uusimisesta, hän voi vaatia sen kieltämistä. Kieltoa voidaan vaatia myös silloin, kun loukkaus uhkaa toteutua ensimmäisen kerran.

2. Henkilön, joka loukkaa oikeuksia tahallaan tai tuottamuksesta, on korvattava vahinkoa kärsineelle siitä aiheutuva vahinko. Vahingonkorvauksen määrittämisessä voidaan ottaa huomioon myös tulo, jonka loukkaaja on saanut oikeudenloukkauksella. Vahingonkorvausoikeus voidaan laskea myös sen määrän perusteella, joka loukkaajan olisi pitänyt maksaa asianmukaisena korvauksena, jos se olisi pyytänyt luvan loukatun oikeuden käyttöön. Tekijät, tieteellisten teosten kustantajat (70 §), valokuvaajat (72 §) ja esiintyvät taitelijat (73 §) voivat vaatia rahamääräistä korvausta myös vahingosta, joka ei ole varallisuusvahinko, jos ja siltä osin kuin tämä on kohtuullista.”

Tosiseikat, asian käsittelyn vaiheet ja ennakkoratkaisukysymykset

10. Saksan oikeuden mukaan perustetulla yhtiöllä Bastei Lübbe AG:llä on äänitetuottajana tekijänoikeudet ja lähioikeudet erään kirjan äänitteeseen.

11. Michael Strotzerilla on internetyhteys, jonka välityksellä tämä äänite jaettiin 8.5.2010 ladattavaksi rajattomalle määrälle internetvertaisverkon (peer-to-peer) käyttäjiä. Asiantuntija on paikallistanut tarkasti IP-osoitteen kuuluvan Strotzerille.

12. Bastei Lübbe kehotti 28.10.2010 Strotzeria lopettamaan tekijänoikeuden loukkauksen. Koska kehoitus jäi tuloksettomaksi, Bastei Lübbe nosti Amtsgericht Münchenissä (Münchenin alioikeus, Saksa) Strotzeria vastaan kanteen saadakseen rahamääräisen korvauksen, koska hän oli kyseisen IP-osoitteen haltija.

13. Strotzer kiistää kuitenkin sen, että hän olisi itse loukannut tekijänoikeutta, ja väittää, että hänen internetyhteydessään oli riittävä tietoturva. Hän väittää lisäksi, että hänen vanhemmillaan, jotka asuvat hänen kanssaan samassa taloudessa, oli myös mahdollisuus käyttää tätä yhteyttä mutta että heillä ei hänen tietääkseen ollut tätä teosta tietokoneellaan, he eivät tieneet sen olemassaolosta eivätkä käyttäneet internetvertaisverkko-ohjelmistoa. Tietokone oli myös ollut sammutettuna kyseisen loukkauksen aikana.

14. Amtsgericht München hylkäsi Bastei Lübben vahingonkorvauskanteen sillä perusteella, että Strotzerin ei voitu katsoa syyllistyneen väitettyyn tekijänoikeuksien loukkaukseen, koska hän oli ilmoittanut, että myös hänen vanhempansa olisivat voineet syyllistyä kyseiseen loukkaukseen. Bastei Lübbe valitti tällöin Landgericht München I:een (Münchenin alueellinen tuomioistuin I, Saksa), joka on pyytänyt ennakkoratkaisua nyt käsiteltävässä asiassa.

15. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on taipuvainen katsomaan, että Strotzer on syyllistynyt väitettyyn tekijänoikeuksien loukkaukseen, koska hänen selityksistään ei ilmene, että joku kolmas henkilö olisi käyttänyt internetyhteyttä tämän loukkauksen ajankohtana, joten on vakavasti epäiltävissä, että hän on syyllistynyt siihen. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii kuitenkin Bundesgerichtshofin (ylin yleinen tuomioistuin, Saksa) oikeuskäytäntöä, joka voisi sen mielestä olla esteenä vastaajan tuomitsemiselle.⁴

16. Bundesgerichtshofin oikeuskäytännössä, sellaisena kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin sitä tulkitsee, on näet katsottu, että on vaatimuksen esittäjän tehtävänä esittää väite tekijänoikeuden loukkaamisesta ja näyttää se toteen. Bundesgerichtshof katsoo lisäksi, että internetyhteyden haltijan on tosiasiallisen oletettaman perusteella oletettava syyllistyneen tällaiseen loukkaukseen, jos kukaan muu henkilö ei olisi voinut käyttää tätä internetyhteyttä kyseisen loukkauksen ajankohtana. Jos internetyhteyden tietoturva ei kuitenkaan ollut riittävä tai yhteys oli tarkoituksella jätetty muiden henkilöiden käytettäväksi tämän loukkauksen ajankohtana, tämän yhteyden haltijan ei oleteta tällä tavoin syyllistyneen loukkaukseen.

17. Tällaisessa tapauksessa Bundesgerichtshofin oikeuskäytännössä katsotaan kuitenkin, että internetyhteyden haltijalla on toissijainen väitetaakka. Haltija täyttää tämän toissijaisen taakan riittävällä tavalla esittämällä, että muilla henkilöillä, joiden henkilöllisyyden hän tarvittaessa täsmentää, oli itsenäinen mahdollisuus käyttää hänen internetyhteyttään ja että he olivat näin ollen saattaneet syyllistyä väitettyyn tekijänoikeuden loukkaukseen. Jos perheenjäsenellä on ollut mahdollisuus käyttää kyseistä internetyhteyttä, tämän yhteyden haltija ei ole kuitenkaan velvollinen esittämään lisätäsmennyksiä tämän yhteyden käytön ajankohdasta ja luonteesta, kun otetaan huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 7 artiklassa taattu avioliiton ja perheen suoja sekä Saksan perustuslain vastaavat säännökset.

⁴ Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa erityisesti Bundesgerichtshofin 6.10.2016 antamaan tuomioon I ZR 154/15, Afterlife.

18. Tässä tilanteessa Landgericht München I on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko direktiivin 2001/29 8 artiklan 1 ja 2 kohtaa, luettuna yhdessä 3 artiklan 1 kohdan kanssa, tulkittava siten, että kyse on tehokkaista ja vakuuttavista seuraamuksista teoksen saattamista yleisön saataviin koskevan oikeuden loukkausten yhteydessä myös silloin, kun tekijänoikeuksia loukkaavassa tiedostonjaossa käytetyn internetyhteyden haltijalla ei ole vahingonkorvausvastuuta, jos internetyhteyden haltija mainitsee vähintään yhden perheenjäsenen, jolla oli hänen lisäksi mahdollisuus käyttää kyseistä internetyhteyttä, muttei ilmoita asianmukaisilla selvityksillä saatuja tarkempia tietoja kyseisen perheenjäsenen internetin käytön ajankohdasta ja laadusta?”
- 2) Onko direktiivin 2004/48 3 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että kyse on tehokkaista toimenpiteistä teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi myös silloin, kun internetyhteyden, jota käytettiin tekijänoikeuksia loukkaavassa tiedostonjaossa, haltijalla ei ole vahingonkorvausvastuuta, jos internetyhteyden haltija mainitsee vähintään yhden perheenjäsenen, jolla oli hänen lisäksi mahdollisuus käyttää kyseistä internetyhteyttä, muttei ilmoita asianmukaisilla selvityksillä saatuja tarkempia tietoja kyseisen perheenjäsenen internetin käytön ajankohdasta ja laadusta?”

19. Ennakkoratkaisupyyntö saapui unionin tuomioistuimeen 24.3.2017. Bastei Lübbe, Itävallan hallitus ja Euroopan komissio ovat esittäneet kirjallisia huomautuksia. Bastei Lübbe ja komissio olivat edustettuina 14.3.2018 pidetyssä istunnossa.

Oikeudellinen arviointi

Alustavia huomautuksia

20. Komissio ilmaisee kirjallisissa huomautuksissaan epäilyksensä ennakkoratkaisukysymysten merkityksellisyydestä riidan ratkaisemisen kannalta. En yhdy näihin epäilyksiin.

21. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustele kysymyksillään lähinnä, onko direktiivin 2001/29 8 artiklassa ja direktiivin 2004/48 3 artiklassa tekijänoikeuksien kunnioittamisen varmistamiseksi säädettyjen toimenpiteiden tehokkuusvaatimuksen mukaista, jos internetyhteyden, jota käytettiin tekijänoikeuksia loukattaessa,⁵ haltijan sallitaan välttävän vahingonkorvausvastuun kyseisistä loukkauksista olettan perusteella, jos internetyhteyden haltija mainitsee lisätäsmennyksittä perheenjäsenen, jolla oli hänen lisäksi mahdollisuus käyttää kyseistä internetyhteyttä. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epäilykset juontuvat Bundesgerichtshofin oikeuskäytännöstä, joka liittyy loukattujen tekijänoikeuksien haltijoilla Saksan oikeudessa käytettävissä oleviin oikeussuojakeinoihin.

22. Ei ole unionin tuomioistuimen vaan yksinomaan kansallisten tuomioistuinten tehtävänä tulkita ja soveltaa jäsenvaltioiden kansallista oikeuskäytäntöä. Yhdenmukaisen tulkinnan periaatteesta seuraa kuitenkin, että kansallisilla viranomaisilla ja tuomioistuimilla on velvollisuus tulkita kansallisen lainsäädäntönsä säännöksiä niin pitkälti kuin mahdollista siten, että varmistetaan unionin oikeuden tehokas vaikutus. Tämä vaatimus sisältää velvollisuuden muuttaa vakiintunutta kansallista oikeuskäytäntöä, jos se on ristiriidassa unionin oikeuden kanssa.⁶ Vaikuttaa siis siltä, että yhdenmukaisen tulkinnan vaatimus velvoittaa ennakkoratkaisua pyytäneitä tuomioistuinta tulkitsemaan ja soveltamaan Bundesgerichtshofin oikeuskäytäntöä mahdollisuuksien mukaan siten, että

5 Ymmärrän tämän käsitteen siten, että se kattaa sekä varsinaiset tekijänoikeudet että lähioikeudet, kuten äänitetuottajien oikeudet.

6 Ks. viimeksi tuomio 17.4.2018, Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, 71 ja 72 kohta).

varmistetaan tekijänoikeuksien haltijoiden käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen tehokkuuteen liittyvien ja unionin oikeudesta johtuvien velvoitteiden tehokas vaikutus. On siten varmasti unionin tuomioistuimen tehtävänä antaa ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle kaikki tarpeelliset tiedot näiden velvoitteiden laajuudesta.

23. Jos siis ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma Bundesgerichtshofin oikeuskäytännön yhteensopivuudesta unionin oikeudesta johtuvien vaatimusten kanssa, sellaisena kuin se sitä tulkitsee, unionin tuomioistuin on täysin toimivaltainen määrittelemään näiden vaatimusten laajuuden. On syytä tutkia tämän ongelma-alueen kaksi osatekijää: unionin oikeuden merkityksellisten oikeussääntöjen ulottuvuutta ja perusoikeuksien kunnioittamista näiden säännösten soveltamisen yhteydessä.

Direktiivien 2001/29 ja 2004/48 asiaa koskevat säännökset

24. Direktiivi 2001/29 on varsin lyhytsanainen niistä toimenpiteistä, joilla pyritään varmistamaan siinä yhdenmukaistettujen oikeuksien kunnioittaminen. Tämän direktiivin 8 artiklassa ainoastaan velvoitetaan jäsenvaltiot yleisesti säätämään kyseisten oikeuksien loukkauksia koskevista tehokkaista, oikeasuhteisista ja vakuuttavista seurauksista. Jäsenvaltioiden on lisäksi säädettävä vahinkoa kärsivien oikeudenhaltijoiden hyväksi mahdollisuudesta nostaa vahingonkorvauskanne. Konkreettiset toimenpiteet näiden velvoitteiden täyttämiseksi on jätetty kokonaan jäsenvaltioiden harkintavaltaan.

25. Koska immateriaalioikeudet ovat kuitenkin tärkeitä sisämarkkinoiden toteuttamisen kannalta, unionin lainsäätäjä on pitänyt välttämättömänä säätää yksityiskohtaisemmista yhdenmukaistetuista säännöistä varmistaakseen näiden oikeuksien yhdenmukaisen suojan koko unionissa.⁷ Direktiivi 2004/48 koskee siten kaikilta osin toimenpiteitä, joilla pyritään varmistamaan immateriaalioikeuksien suojaaminen.

26. Direktiivin 2004/48 2 artiklan 2 kohdan mukaan direktiivi ei tosin rajoita tekijänoikeutta koskevassa lainsäädännössä ja erityisesti direktiivin 2001/29 8 artiklassa säädettyjen erityissäännösten noudattamista. Näin ollen tässä säännöksessä annetaan etusija direktiivin 2001/29 säännöille direktiivin 2004/48 säännöksiin nähden. Siitä ei kuitenkaan ilmene, että tekijänoikeus pitäisi kokonaisuutena jättää direktiivin 2004/48 soveltamisalan ulkopuolelle. Tämän direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa säädetään hyvin selvästi, että sen säännöksiä sovelletaan ”kaikkiin yhteisön lainsäädännössä ja/tai kyseisen jäsenvaltion lainsäädännössä säädettyjen teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksiin”. Koska tekijänoikeus kuuluu kiistatta teollis- ja tekijänoikeuksiin, siihen sovelletaan direktiiviä 2004/48, sanotun kuitenkin rajoittamatta sitä koskeviin unionin säädöksiin sisältyvien erityissäännösten soveltamista. Tässä direktiivissä on myös tekijänoikeutta koskevia erityissäännöksiä, erityisesti 5 artiklassa, jossa vahvistetaan tekijän tai tekijänoikeuden lähioikeuden haltijan asemaa koskeva olettama.

27. Direktiivin 2001/29 8 artiklaa ei siis ole pidettävä erillisenä ja hyvin yleisenä säännöksenä vaan pikemminkin direktiivillä 2004/48 järjestetyn immateriaalioikeuksien suojan yhdenmukaistetun järjestelmän osatekijänä. Tämä järjestelmä on laajempi kuin pelkkä jäsenvaltioiden menettelyllinen itsemääräämisoikeus, koska siinä asetetaan niille konkreettisia velvoitteita, joiden noudattaminen, mukaan lukien niihin liittyvät menettelysäännöt, kuuluu unionin tuomioistuimen valvontaan, joka ylittää vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteiden perinteisen valvonnan rajat. Toisenlaisella tulkinnalla tehtäisiin direktiivi 2004/48 tyhjäksi, sillä siinä ei lisättäisi mitään jäsenvaltioilla jo tehokkuusperiaatteen nojalla olevaan velvoitteeseen varmistaa unionin oikeuden aineellisten säännösten tehokas vaikutus immateriaalioikeuksien alalla. Olisi näet epä johdonmukaista katsoa, että unionin lainsäätäjä olisi laatinut direktiivin, joka koostuu velvoitteista, joiden sisältö voitaisiin tehdä täysin tyhjäksi jäsenvaltioiden antamalla menettelysäännöillä. Direktiivillä 2004/48 on lisäksi itsenäinen soveltamisala, sillä sitä sovelletaan sen 2 artiklan 1 kohdan mukaan paitsi sellaisten

⁷ Ks. direktiivin 2004/48 johdanto-osan ensimmäinen, kahdeksas ja yhdeksäs perustelukappale.

immateriaalioikeuksien suojaan, jotka on yhdenmukaistettu unionin oikeuden tasolla, myös oikeuksiin, joista säädetään jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä. Tätä direktiiviä ei siis voida ymmärtää niin, että sillä pelkästään konkretisoidaan unionin oikeudessa annettujen oikeuksien suojan tehokkuutta koskevaa yleistä periaatetta, jota sovelletaan jäsenvaltioiden menettelyllisen itsemääräämisoikeuden perusteella unionin oikeuden erityissäännösten puuttuessa.

28. Kun siis direktiivin 2001/29 8 artiklan 2 kohdassa, jota täydennetään ja täsmennetään tässä yhteydessä direktiivin 2004/48 13 artiklan 1 kohdalla, säädetään vahinkoa kärsineen oikeudenhaltijan oikeudesta nostaa vahingonkorvauskanne, tämä merkitsee mielestäni velvoitetta säätää ja soveltaa kansallisessa oikeusjärjestyksessä mekanismeja, joilla mahdollistetaan se, että oikeudenhaltijoilla on tosiasiallisesti mahdollisuus saada nämä vahingonkorvaukset. Vaikka konkreettiset prosessuaaliset mekanismit, joilla pannaan nämä direktiivit täytäntöön, kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan, niiden tehokkuus kuuluu unionin tuomioistuimen valvonnan piiriin. Toisin kuin komissio esittää huomautuksissaan, tämä valvonta ei rajoitu vain siihen, onko käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa saada vahingonkorvauksia, sillä normaalisti tämä arviointi tehdään tehokkuusperiaatteen noudattamisen valvonnan yhteydessä. Näistä direktiiveistä johtuvien velvoitteiden noudattamisen valvonta edellyttää direktiivien konkreettisten säännösten tulkintaa niiden tehokkaan vaikutuksen valossa.

29. Pääasian oikeudenkäynnissä on kyse oikeutta saattaa teos yleisön saataviin koskevista loukkauksista, jotka on tehty internetin avulla. Tällaisten loukkauksien kohteeksi johtuneiden oikeudenhaltijoiden on vaikeaa yksilöidä loukkaajat ja näyttää toteen heidän osuutensa asiassa. Internetin välityksellä tehdyistä loukkauksista ei näet jää havaittavissa olevia jälkiä,⁸ ja ne jossain määrin mahdollistavat lainvastaisesti toimineiden henkilöiden pysymisen nimettöminä. Ainoa johtolanka, joka on yleensä mahdollista löytää, on IP-osoite, josta loukkaus on tehty. Vaikka tämä IP-osoitteen haltijan tunnistus pitäisi paikkansa, se ei ole todiste tietyn henkilön vastuusta etenäkään silloin, jos useilla henkilöillä oli mahdollisuus käyttää tätä internetyhteyttä.

30. Tästä syystä kansallisissa oikeusjärjestyksissä säädetään usein toimenpiteistä, joilla kevennetään loukkauksen kärsineiden tekijänoikeuksien haltijoiden todistustaakkaa. Tällainen toimenpide voi olla esimerkiksi internetyhteyden haltijaa koskeva syyllisyysolettama, kun kyseessä on hänen IP-osoitteestaan tehty loukkaus. Näillä toimenpiteillä kyetään varmistamaan, että haltijoiden oikeus vaatia vahingonkorvauksia internetin välityksellä tehdyistä loukkauksista on tehokas. Ennakkoratkaisupyynnön sisältyvien tietojen mukaan tällainen oletama on otettu käyttöön Saksan oikeusjärjestyksessä oikeuskäytännön avulla.

31. Direktiivin 2001/29 säännöksissä sen enempää kuin direktiivin 2004/48 säännöksissäkään ei säädetä nimenomaisesti velvollisuudesta säätää tällaisesta olettamasta. Jos tämä toimenpide on kuitenkin keskeinen keino, josta kansallisessa lainsäädännössä säädetään, jotta varmistetaan tehokas oikeus vaatia korvausta vahingosta direktiivin 2001/29 8 artiklan 2 kohdassa säädetyllä tavalla, sitä on sovellettava johdonmukaisesti ja tehokkaasti. Tällä toimenpiteellä ei kyetä saavuttamaan sen tavoitetta, jos olisi liian helppoa välttää syyllisyysolettama ja vahinkoa kärsineelle oikeudenhaltijalle ei jätettäisi muuta mahdollisuutta vedota oikeuteensa saada korvausta aiheutuneesta vahingosta. Tästä oikeudesta tulisi siis näennäinen.

32. Vaikka direktiivin 2001/29 8 artiklan 2 kohdassa ei siis säädetä mistään konkreettisesta keinosta, jolla varmistetaan tehokas oikeus vaatia vahingonkorvausta, siitä seuraa mielestäni, että olemassa olevia toimenpiteitä on sovellettava johdonmukaisesti ja tehokkaasti. Tässä yhteydessä kansallisilla tuomioistuimilla on ensiarvoisen tärkeä tehtävä arvioida näyttöä ja punnita huomioon otettavia eri intressejä.

⁸ Toisin kuin esimerkiksi värennetyn tavaran myynnistä.

33. Jos ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma internetyhteyden haltijoiden vastuuta ja velvoitteita koskevan Bundesgerichtshofin oikeuskäytännön tulkinnasta ja soveltamisesta, sen on näin ollen asetettava etusijalle tulkinta, jolla voidaan parhaiten varmistaa immateriaalioikeuksien suoja.

Perusoikeuksien suoja

34. Vaikuttaa siltä, että ongelma, jonka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on kohdannut soveltaessaan Bundesgerichtshofin oikeuskäytäntöä, perustuu siihen, että on turvauduttu perhe-elämän kunnioittamista koskevaan periaatteeseen ja rajoitettu internetyhteyden haltijan velvoitetta antaa tietoja henkilöstä, jonka voidaan olettaa loukanneen tekijänoikeuksia. Jos kyseinen yhteyden haltija siis ilmoittaisi, että muillakin henkilöillä kuin hänellä oli voinut olla mahdollisuus käyttää tätä liittymää, hän ei olisi velvollinen paljastamaan heidän henkilöllisyyttään eikä antamaan muita heitä koskevia täsmennyksiä, sillä tällainen velvoite merkitsisi perusteetonta puuttumista hänen perhe-elämäänsä.

35. Tässä yhteydessä on korostettava, että perusoikeuskirjan määräykset luonnollisesti sitovat jäsenvaltioita, kun ne soveltavat direktiivien 2001/29 ja 2004/48 täytäntöön panemiseksi annettuja säännöksiä. Oikeutta yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen suojataan sen 7 artiklassa. Tekijänoikeuksiin liittyvissä riidoissa yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamista koskeva oikeus saattaa kuitenkin kilpailla perusoikeuskirjan 17 artiklassa vahvistetun omaisuudensuojaa koskevan perusoikeuden kanssa. Sen 2 kohdassa mainitaan nimenomaisesti teollis- ja tekijänoikeudet.

36. Unionin tuomioistuimella on lisäksi ollut jo tilaisuus korostaa, että tiedonsaantioikeus, joka kantajalla on käytettävissään immateriaalioikeuksien loukkaamista koskevan oikeudenkäynnin yhteydessä, kuuluu perusoikeuskirjan 47 artiklassa taatun tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevan oikeuden piiriin, ja sillä pyritään turvaamaan immateriaalioikeuden tehokas suoja.⁹

37. Tällaisessa tilanteessa, jossa eri perusoikeudet kilpailevat keskenään, on kansallisten viranomaisten ja tuomioistuinten tehtävänä huolehtia siitä, että varmistetaan näiden oikeuksien oikeudenmukainen tasapaino.¹⁰ Saattaa myös olla, että eri perusoikeuksien suojaan liittyvien vaatimusten tarvittava yhteensovittaminen on suoritettava unionin oikeuden tasolla ja erityisesti unionin tuomioistuimen toimesta, kun se tulkitsee tätä oikeutta.¹¹

38. Tämän yhteensovittamisen yhteydessä on valvottava kyseisten perusoikeuksien olennaisen sisällön noudattamista. Unionin tuomioistuin on siten todennut, että on sekä omaisuudensuojaa koskevan perusoikeuden että tehokasta oikeussuojaa koskevan oikeuden vastaista sallia se, että luottolaitos vetoaa pankkisalaisuuteen perusoikeuskirjan 8 artiklassa vahvistetun henkilötietojen suojaan koskevan oikeuden nimissä ja kieltäytyy antamassa tilinhaltijan tietoja, jotka olisivat mahdollistaneet immateriaalioikeuksien suojaan liittyvän kanteen nostamisen tätä vastaan.¹²

39. Olisi mahdollista noudattaa vastaavaa päättelyä, joka koskee yhtäältä immateriaalioikeuksien ja tehokasta oikeussuojaa koskevan oikeuden ja toisaalta perhe-elämän kunnioitusta koskevan oikeuden keskinäistä riippuvuutta.

40. Jos internetyhteyden haltijalle on hänen perhe-elämänsä suojan nimissä tunnustettu oikeus kieltäytyä antamasta täsmällisiä tietoja henkilöistä, jotka ovat saattaneet loukata tekijänoikeuksia, ja jos tämä oikeus käytännössä estäisi tekijänoikeuksien haltijaa saamasta korvausta aiheutuneesta vahingosta, tällä loukattaisiin tämän oikeudenhaltijan immateriaalioikeuden olennaista sisältöä. Tällaisessa tapauksessa immateriaalioikeuden pitäisi olla etusijalla perhe-elämän kunnioittamista koskevaan

⁹ Tuomio 16.7.2015, Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, 29 kohta).

¹⁰ Tuomio 15.9.2016, Mc Fadden (C-484/14, EU:C:2016:689, 84 kohta).

¹¹ Tuomio 16.7.2015, Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, 33 kohta).

¹² Tuomio 16.7.2015, Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, 37–41 kohta).

oikeuteen nähden. Jos kansallinen tuomioistuin sitä vastoin katsoisi, että tällaista puuttumista perhe-elämään ei voitaisi hyväksyä, internetyhteyden haltijan pitäisi katsoa olevan vahingonkorvausvastuussa tekijänoikeuksien loukkauksesta. Tällainen toissijainen vastuu on ilmeisesti mahdollinen Saksan oikeudessa.¹³ Ennen kuin internetyhteyden haltijan vastuu todetaan, kansallisen tuomioistuimen pitäisi vielä selvittää, ettei ole olemassa muita oikeuskeinoja, joiden perusteella vahinkoa kärsinyt tekijänoikeuksien haltija voisi yksilöidä loukkaukseen syyllistyneet henkilöt saadakseen korvausta.¹⁴

41. Lisäksi vaikuttaa siltä, että perusoikeuskirjan kaksi muutakin määräystä voitaisiin ottaa huomioon perusoikeuksia punnittaessa.

42. Kyseessä on ensinnäkin perusoikeuskirjan 20 artikla, jossa vahvistetaan yhdenvertaisuus lain edessä. Bastei Lübben huomautuksissaan esittämien tietojen mukaan noin 70 prosenttia internetyhteyksistä Saksassa on näet ”perheyhteyksiä”, eli niitä käytetään perheen piirissä. Jäljelle jää siis 30 prosenttia yhteyksiä, joita ei käytetä perheen piirissä, ja niistä suuri määrä on todennäköisesti sellaisia, jotka ovat yksin asuvien hallussa. Jos internetyhteyden käyttäminen perhepiirissä mahdollistaisi sen, että olisi helppoa välttää vahingonkorvausvastuu tekijänoikeuksien loukkauksista, tämä johtaisi siihen, että kohdeltaisiin epäedullisemmin henkilöitä, jotka asuvat yksin, jolloin muut perheenjäsenet eivät voi käyttää heidän internetyhteyttään. Vaikka perheessä asuvat henkilöt eivät ole perhe-elämän kunnioittamista koskevan oikeuden kannalta samassa tilanteessa kuin henkilöt, jotka asuvat yksin, tekijänoikeuksien loukkausta koskevan vahingonkorvausvastuun osalta tilanne ei ole erilainen. Pelkästään se, että asuu yhdessä muiden perheenjäsenten kanssa, ei siis voi automaattisesti aiheuttaa jäämistä tämän vastuun ulkopuolelle.

43. Toiseksi perusoikeuskirjan 54 artiklassa vahvistetaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien väärinkäytön kielto. Tämä artikla on tosin kohdistettu pääasiassa sellaisia toimia vastaan, joilla pyritään perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien varjolla tosiasiallisesti estämään perusoikeuksien toteutuminen ja tekemään ne tyhjäksi.¹⁵ On ilmeistä, ettei immateriaalioikeuden loukkaus ole tällainen toimi.

44. Tästäkin huolimatta oikeuksien väärinkäytön kielto on kuulunut jo pitkään unionin oikeuden yleisperiaatteisiin.¹⁶ Tämän periaatteen nojalla oikeussubjektit eivät saa vedota unionin oikeussäännöissä annettuihin oikeuksiin käyttäkseen niitä väärin ja saadakseen niistä koituvia etuja, jos näiden oikeussääntöjen tavoite ei toteudu.

45. Strotzer väittää pääasian oikeudenkäynnissä, ettei hänen voida katsoa olevan vastuussa tekijänoikeuksien loukkauksesta, joka on tehty hänen internetyhteytensä avulla, koska myös muut henkilöt, eli hänen vanhempansa, ovat voineet käyttää tätä yhteyttä. Samalla hän ilmoittaa, että hänen vanhempansa eivät tunne lainkaan ohjelmistoa, jota on käytetty tämän loukkauksen tekemiseen, eikä heillä ole tietokoneellaan teosta, joka on saatettu lainvastaisesti yleisön saataviin.

46. On siis ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen tehtävänä selvittää, ettei Strotzer käytä väärin oikeutta perhe-elämän suojaan, kun hän ei vetoa tähän oikeuteen suojatakseen perheenjäseniään tekijänoikeuksien loukkauksesta, jonka kanssa heillä ei ole selvästi mitään tekemistä, mahdollisesti aiheutuvalta vahingonkorvausvastuulta, vaan yksinomaan välttääkseen oman vahingonkorvausvastuunsa tästä loukkauksesta. Jos näin olisi, oikeuden perhe-elämän suojaan ei pitäisi estää immateriaalioikeuksien haltijoiden oikeuksien suojaamista.

13 Ks. Bundesgerichtshofin tuomio 30.3.2017, I ZR 19/16 Loud, joka on annettu sen jälkeen kun ennakkoratkaisupyynnö esitettiin nyt käsiteltävässä asiassa.

14 Ks. vastaavasti tuomio 16.7.2015, Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, 42 kohta).

15 Ks. Woods, L., ”Article 54 – Abuse of Rights”, teoksessa Peers, S., Hervey, T. K., ja Kenner, J., ym. (toim.), *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary*, Hart Publishing, Oxford–Portland (Oregon), 2014, s. 1539–1559.

16 Ks. äskettäin eli 6.2.2018 annettu soveltava tuomio Altun ym. (C-359/16, EU:C:2018:63, 48 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

Ratkaisuehdotus

47. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Landgericht München I:n (Münchenin alueellinen tuomioistuin I, Saksa) ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY 8 artiklan 2 kohtaa sekä teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY 13 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että niissä ei veloiteta jäsenvaltioita ottamaan kansallisessa lainsäädännössään käyttöön olettaa, jonka mukaan internetyhteyden haltijat ovat vahingonkorvausvastuussa tekijänoikeuksien loukkauksista, joita on tehty tämän internetyhteyden välityksellä. Jos kansallisessa lainsäädännössä kuitenkin säädetään tällaisesta olettamasta näiden oikeuksien suojan varmistamiseksi, sitä on sovellettava johdonmukaisesti, jotta taataan tämän suojan tehokkuus. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklassa tunnustettua oikeutta perhe-elämän kunnioittamiseen ei voida tulkita siten, että viedään immateriaalioikeuksien haltijoilta kaikki tosiasialliset mahdollisuudet perusoikeuskirjan 17 artiklan 2 kohdassa vahvistettuun immateriaalioikeuksien turvaamiseen.